

P. H. MULLER

THOMAS J. BARNARDO

(1895—1905)

Hoewel hij al spoedig van de toestanden in East-end heel wat wist kreeg Barnardo daarop toch pas een goede kijk, toen op zekere winteravond een nauwelijks gekleede jongen hem toestemming vroeg de nacht in het warme schoollokaaltje te mogen doorbrengen omdat hij geen onderdak had.

Jim Jarvis, zoo heette hij, vertelde den onderwijzer op diens vragen zijn tragische levensverhaal, waarop de student hem van den Heiland en kindervriend Jezus Christus verhaalde. Toen het middernacht geworden was, liet Barnardo zich door Jim brengen bij de schuilplaats van een aantal andere daklooze kinderen tusschen acht en zeventien jaar, die tot Thomas' groote ontsteltenis halfnaakt een povere beschutting tegen de felle koude hadden gezocht tusschen pakkisten, onder dekzeilen en tusschen wagens en karren. Dadelijk begreep Barnardo, dat aan deze verschrikkelijke toestand tot elke prijs een einde diende gemaakt te worden. Maar tegelijk beseftte hij duidelijk en smartelijk, dat hem alleen daartoe zoowel de krachten als de middelen ontbraken.

Die nacht bracht hij de zaak in zijn gebed voor God, smeekende om Zijn hulp, vragende ook om een aanwijzing van de weg, die hij begaan moest. De volgende dag begon hij met zijn pogingen om jongens onder dak te brengen bij kennissen en bevriende relaties.

Eenige tijd later woonde hij in Islington een der Zondagavondbijeenkomsten bij, zooals die daar door een predikant voor arbeiders, kantoorbedienden en dienstmeisjes waren georganiseerd en waar regelmatig bekende sprekers werden uitgenoodigd voor een toespraak of een lezing. De voor die avond uitgenoodigde redenaar kwam evenwel niet opdagen en de leidende predikant, die Barnardo onder de aanwezigen opmerkte, noodigde hem daarom uit, een en ander te vertellen over zijn werk in de slums, waarvan ook hem reeds iets ter oore was gekomen. Geheel onvoorbereid betrad de student na eenige aarzeling het podium en wist door zijn bewogen verhaal zijn vele toehoorders niet slechts te boeien, doch ook te ontroeren. Bij het verlaten der zaal trad een jonge vrouw op hem toe, duwde hem een klein pakje in de hand en verzocht hem, het bedrag, dat daarin zat, voor zijn werk te willen benutten. Zij was de eerste van de talloze donateurs die, van die avond aan, Barnardo's werk steunden en mogelijk maakten. De volgende dag nam een der couranten in haar kolommen een berichtje van enkele regels op, waarin verslag werd

gegeven van de bijeenkomst en van wat Barnardo had verhaald. Velen ontging dat bericht, doch het trok onmiddellijk de aandacht van Lord Shaftesbury, het bekende parlamentslid, de groote kampioen voor een betere wetgeving op de arbeid van vrouwen en kinderen in de mijnen, de fabrieken en weverijen. Hij noodigde den jongen student aanstonds uit, op een der volgende avonden de maaltijd bij hem te gebruiken, tot welk diner ook een aantal mannen werd geïnviteerd, die getoond hadden, groote belangstelling te koesteren voor het beklagenswaardige lot der allerarmsten.

Na de maaltijd verhaalde Barnardo, daartoe door zijn gastheer uitgenoodigd, ongeveer hetzelfde, wat hij te Islington had verteld. De aanwezigen luisterden met groote belangstelling, doch waren nog al sceptisch gestemd, zooals uit de discussie bleek en zouden gaarne overtuigende bewijzen bezitten. Om den student in de gelegenheid te stellen, die te geven, reed het geheele gezelschap daarop tegen middernacht in cabs naar het East-end om er ter plaatse een onderzoek in te stellen naar de bijna ongelooftelijke feiten. Nadat Barnardo de verscholen kinderen een penny beloofd had, wanneer zij voor de dag zouden komen, duurde het niet lang of de verbaasde West-end bewoners zagen zich omringd door meer dan zeventig kinderen van verschillende leeftijden, die erbarmelijk gekleed, verwaarloosd en schuw waren. In een naburig koffiehuis liet Lord Shaftesbury hen koffie en brood geven en zorgde er ook voor, dat zij het beloofde geldstuk kregen. Diep in de nacht keerde het gezelschap weer naar de woning van den graaf terug, waar deze ontroerd afscheid nam van den student, hem de steun van zichzelf en zijn vriendenkring toezeggende.

Nadat Barnardo in de volgende maanden kennis had gemaakt met het werk, dat William Booth in 1865 in Whitechapel was begonnen, stichtte hij, min of meer in zijn trant werkende, de „East-end Youth Mission". Dat gebeurde in het jaar 1867 en het doel van deze zendingsarbeid was: de prediking van het Evangelie, het onderwijs en de zielszorg. Het werk, waarover de stichter in de pers schreef, werd door Lord Shaftesbury en anderen in toenemende mate gesteund. Gedurende de volgende jaren groeide deze arbeid dan ook gaandeweg uit, tot ze tenslotte leidde tot de vorming van de „Volks-Zendingskerk", welke gemeente haar centrum kreeg in het oude variété-theater „Edinburgh Castle". Het gebouw, dat midden in de slums stond, werd door Barnardo en de zijnen voor £ 500.— ge-

kocht en jaren lang was hijzelf er de eenige predikant, hoewel hij geen theologische opleiding had ontvangen. In hooge mate bezat hij de benijdenswaardige gave, groote volksverzamelingen snel voor zich in te nemen en hen het woord te brengen, dat tot hun hart sprak.

Intusschen zette de student zijn pogingen voort, zwerfende jongens in betrouwbare gezinnen huisvesting te verschaffen. Nog altijd had hij het voornemen, na beëindiging van zijn studies naar China te gaan. Maar zijn hart werd zwaar, als hij er aan dacht, dat hij dan zijn arbeid in de Londensche achterbuurten zou moeten loslaten. Vol vertrouwen legde hij echter ook deze zaak in Gods Vaderhand.

In 1873 kwam de beslissing. Iemand schonk Barnardo op zeker oogenblik een vrij belangrijke som gelds, doch verbond aan het aanvaarden daarvan een voorwaarde, dat hijzelf in de toekomst de arbeid zou blijven voortzetten. Dat beschouwde de jongeman als een aanwijzing des Heeren, dat hij zich blijvend te verbinden had aan wat hij begonnen was en definitief gaf hij nu het plan op, als zending-arts naar China te gaan. Wel studeerde hij, zeer hard werkende, af en behaalde hij zijn graad, daar hij begreep, dat de verworven kennis hem zeer dienstig zou zijn en zijn titel hem de noodige autoriteit kon verleen.

Kort daarop kocht hij in Stepney Causeway het eerste huis van een serie, die hij zich in de volgende jaren successievelijk zou verwerven. Hier begon hij de jongens, die hij in de achterbuurten vond en letterlijk van de straat oprapte, te huisvesten, te verzorgen, te voeden en te kleeden en ook te onderwijzen. Voor hoevele moeilijkheden, voor welke problemen hij daar bij kwam te staan kan men slechts gissen. Natuurlijk werden wel eens fouten en vergissingen gemaakt, ook omdat alle ervaring nog verkregen moest worden en gaandeweg ook allerlei arbeid aan anderen moest worden overgelaten. Maar het werk groeide en de eene bemoeienis lokte de andere als vanzelf uit. Dat bleek, toen de scholing tot vakbekwame arbeidskrachten moest worden ter hand genomen, wat werkplaatsen en inrichtingen deed ontstaan. En dat bleek ook, toen in een afzonderlijke woning zieke kinderen gehuisvest werden, wat de eerste stap beteekende op de weg naar stichting van een reeks van „Barnardo-Hospitals“.

Tot datzelfde jaar 1873 had de jonge arts zich bepaald tot de zorg voor jongens van uiteenlopende leeftijden. Hoezeer het hem smartte, alleen hen te kunnen helpen, kan men, zijn liefhebbend hart kennende, slechts gissen, doch zijn positie van jonggezel maakte hem bemoeiing met meisjes praktisch onmogelijk. Dat veranderde gelukkig, toen hij in het huwelijk trad met Syrie Louise Elmslie, bij de keuze van welk meisje hij — evenals bij al wat hij deed — Gods leiding vroeg en volgde.

Maar nog eer hij meisjes van verschillende leeftijden ging verzorgen had hij met zijn scherpe blik doorzien, dat daarbij geheel andere principes dienden te gelden dan hij tot heden met betrekking tot de jongens had gevolgd. Barnardo meende er goed aan te doen, een tien- of twaalfstal meisjes in één woning te doen samenleven en werken onder de leiding van bekwame, met zorg gekozen, „moeders“. Geniaal was zijn vondst, in elk gezin ook een

baby te brengen. Het psychologisch inzicht en de praktische gevolgen van deze gedachte misten hun uitwerking dan ook niet. De stichter begon over dat nieuwe werk te spreken en te schrijven en het typeert zijn voorzichtigheid, dat hij weer wachtte met deze taak ter hand te nemen tot hij Gods leiding daarin moest erkennen. De gift, uitdrukkelijk geschonken voor de aankoop van het eerste huis, was zulk een vingerwijzing voor hem. Langzamerhand vormde zich op de duur een geheel dorp van meisjeshuizen met alles, wat daarbij behoorde. Regelmatig bezocht Barnardo deze woningen elk op de beurt om contact met de leidsters en de pupillen te onderhouden. Dan zat hij tusschen de „moeder“ en de baby aan tafel, dronk thee met alle inwonsters en sprak met haar van hart tot hart.

Jammer genoeg moeten we ons hier onthouden, iets te vertellen van Barnardo's ervaringen en belevenissen, wanneer hij, vergezeld van een handige jongen, des nachts er op uit ging in de slums om verlaten kinderen te zoeken. Bij het licht van zijn zaklantaarn doorzocht hij dan alle hoeken en schuilplaatsen en elke nacht bracht hij eenige kinderen bij „de altijd open deur“ van het huis, waar ze ontvangen werden en hun eerste verzorging ontvingen. In meer dan één Engelsch boek over het prachtige werk van den dokter kan men deze verhalen lezen.

Een donkere schaduw over heel de arbeid wierp de laster, die zich al vroeg breed maakte. Reeds in 1874 fluisterden sommigen, dat het onmogelijk goed kon gaan met Barnardo's werk. Het was niet mogelijk, dat iemand, slechts gedreven door naastenliefde, zich zooveel opofferingen getrooste als deze jonge medicus. Er moest iets „achter“ schuilen. En waar kwam het vele geld vandaan, dat noodig was? En waar bleef het?

Het gefluister zwol aan tot een ware lastercampagne, die tenslotte zijn hoogtepunt bereikte in de publicatie van een giftig boekje, dat algemeen verkrijgbaar gesteld werd tegen een lage prijs. Daarin werd over de Barnardo-huizen allerlei kwaad verteld en zooveel „bewijzen“ werden voor de beschuldigingen bijgebracht, dat de argelooze lezer er door bevooroordeeld werd. De critiek richtte zich voornamelijk op de wijze, waarop de kinderen verzorgd en behandeld werden, maar ook op de besteding der gelden en giften. En tenslotte, wat het leelijkste was, op het karakter van den stichter, van Barnardo zelf.

We zullen hier de geheele onverkwikkelijke geschiedenis niet navertellen. Ze is daarvoor ook te ingewikkeld. Maar tenslotte dreigde de publieke opinie zich met de affaire te bemoeien. Daarom werd een commissie van onderzoek benoemd en een accountantscontrole over de boeken gevoerd. Wat was het resultaat daarvan? Tenslotte bleek er geen de minste grond voor ook maar één der vele beschuldigingen te bestaan en de boekhouding was perfect in orde!

Maar, al werd dan den lasteraars en critici het zwijgen opgelegd, Barnardo begreep, dat het te allen tijde heel gemakkelijk zou zijn, telkens weer andere beschuldigingen in te brengen. Eigenlijk was de arbeid in de verloopende jaren langzamerhand te omvangrijk en te veelzijdig geworden, dan dat één man daarvoor alle verantwoordelijkheid kon en mocht dragen. Daarom werd, na het onderzoek van

de commissie, in 1877, het geheele werk op een bredere basis geplaatst. Het kreeg een officieel bestuur, waarvan de leden met zorg gekozen werden uit vooraanstaande, algemeen geachte betrouwbare mannen. Earl Cairns, de Lord-kanselier, werd president. Ook verkeeg het werk van de stichting het praedicaat „Nationaal”. Door dit alles werd het een publieke zaak, een openbare aangelegenheid, die ieder interesseerde, waarvoor de belangstelling en de steun van geheel het volk en van de regering kon gevraagd worden. Dat was noodig, want dit machtige, christelijk-sociale werk met zijn vele vertakkingen kostte duizenden, duizenden guldens per jaar. Om deze bedragen te verkrijgen moest een kundige, effectieve reclame-campagne worden gevoerd.

De jaren gingen intusschen voorbij, het werk breidde zich nog voortdurend uit en sinds lang heette Dr. Barnardo „de hardst werkende man van Londen”. Bij al zijn zorgen — en het waren er iedere dag vele — was deze wel de voornaamste: hoe maken we het mogelijk, steeds weer andere, nieuwe verwaarloosde „niemandskinderen” op te nemen? De opgenomenen werden grooter en ouder; na hun opvoeding en scholing gingen zij telkens in grooter aantal, het leven in. Dat was prachtig, maar het had toch ook een schaduwzijde. Indien al deze jongemannen en -vrouwen in het moederland *bleven*, bewerkten ze, dat de arbeidsmarkt overvoerd werd. Bovendien: als het goed was moest niet alleen het Engelsche vaderland, doch heel het Britsche keizerrijk, het „Empire” de rijke vruchten kunnen plukken van Barnardo's reddende arbeid. En tenslotte: hoe dringend hadden de koloniën, Canada vooral, behoefte aan jonge, flinke, daadkrachtige menschen. Feitelijk zou men kunnen zeggen, dat Canada het natuurlijke, het aangewezen „afzetgebied” vormde voor de bevolking der Barnardo-Homes.

Toen Barnardo dit alles overwoog en helder begon te doorzien, zag hij ook zijn taak en de mogelijkheden daarvan voor zich. Hij interesseerde de regering voor zijn plan, voortdurend jonge en oudere pleegkinderen uit zijn Tehuizen naar de koloniën te zenden. Niet als gedeporteerden, neen, integendeel, juist als „Empire-builders”, als bouwers aan het groote Britsche Gemeenebest.

Als kinderen konden ze worden gebracht in de huizen van Canadeesche boeren, want goed beschouwd was de gestichts-opvoeding toch altijd, hoe goed ook, inferieur aan gezins-opvoeding. En, zoo zeide Barnardo eens zelf: „Heb je ooit gehoord van gezinnen met tien of twaalf dochters, waar wel een moeder, doch geen vader was?” De jongens-tehuizen in Stepney Causeway waren zelfs regelrecht „gestichten”, hoe best de pupillen het daar ook mochten hebben.

Het plan gelukte. Eerst werden een paar kinderen en eenige opgroeiende jongens uitgezonden en in Canada geplaatst; later was het zóó, dat de in Londen en elders nieuw opgenomenen in de tehuizen voor een belangrijk deel in het buitenland werden gebracht in gezinnen en bedrijven. Daar begon dan eerst recht het nieuwe leven, buiten het bereik van de oude omgeving en al, wat daaraan herinnerde. Daar bouwden die jonge kolonisten dan méé aan het groote Engelsche Imperium.

En dat deden weer andere jongens, door zich te laten inschrijven als leerlingen in de Barnardo-inrichtingen, waar ze voor het leger of voor de vloot werden opgeleid. Het duurde niet lang of die opleidingsscholen hadden dezelfde goede reputatie als al die andere instellingen en inrichtingen, die — vandaag nog — met hun naam hun stichter eeren en een uitnemende klank hebben.

De jaren door erkende de regeering — evenaís heel de natie trouwens — dat Barnardo's verdiensten onschatbaar waren. Daarom betrok zij den man, die zoo overtuigende bewijzen had geleverd van zijn initiatief, zijn doorzicht en zijn vele andere bekwaamheden óók bij haar wetgevende arbeid door bij herhaling zijn adviezen te vragen en daarmee te rekenen. Het zou ons té ver voeren, wanneer we ook daarvan het een en ander vertelden, hoe belangwekkend het ook zou zijn, doch we stippen slechts aan, dat Barnardo's invloed op de sociale wetgeving, meer speciaal die, welke het arme kind betrof, in de latere jaren van zijn leven gaandeweg grooter werd. Met recht noemt een van zijn levensbeschrijvers Barnardo, met het oog op deze arbeid „de gids van de regeering”.

Maar — Barnardo werd oud. Of eigenlijk, neen, oud in jaren was hij nog lang niet toen de negentiende eeuw werd gevolgd door de twintigste. Doch „de ijverigste man van Londen”, „de vader van niemands kinderen” had een wél rijk gezegend, maar toch ook een zeer zwaar leven achter zich, overvol van drukkende zorgen en groote verantwoordelijkheid. Altijd voegde zich, bij zijn blijdschap en vreugde over het vele, dat hij doen mocht, óók de talrijke lasten en moeilijkheden, die op zijn schouders drukten. Sinds lang hadden de dokters hem gewaarschuwd en hem voorgelouden, wat hij als medicus zelf ook heel goed wist: „de kruik gaat zoo lang te water...”

Barnardo's hart was niet sterk meer; hij moest zich goed in acht nemen. Daarom zorgde hij er jaren lang steeds voor, dat zijn zaken punctueel in orde waren. Een opvolger had hij wéliswaar niet, maar er waren verschillende mannen en vrouwen, die gereed stonden, ieder een deel der verantwoordelijkheid van den grooten leider en organisator op zich te nemen, wanneer hij aan de arbeid zou ontvallen.

Vele jaren had Barnardo zich niet méér dan zes uren nachtrust gegund. Dat hield zelfs de sterkste man op de duur niet vol, dat moest zich tenslotte wel wreken.

Zooals hijzelf en zijn naaste omgeving verwachtten, gebeurde het dan ook tenslotte. Toen hij zestig jaar was (in 1905) stierf Barnardo op een namiddag plotseling aan een hartverlamming. De geheele dag had hij zich goed gevoeld en vóór de gebruikelijke rustpauze zijn secretaresse nog een aantal brieven gedicteerd. Nadat hij wat geslapen had werd de thee geserveerd, die hij, in gezelschap van zijn vrouw, begon te gebruiken. Plotseling zeide hij tot haar: „O Syrie, mijn hoofd is zóó zwaar!” — en onmiddellijk daarop blies hij de laatste adem uit.

De man, die voor zestig duizend verwaarloosde, verlaten kinderen een liefhebbend en zorgzaam vader was geweest, had zijn taak volbracht. De Heer riep hem tot Zijn heerlijkheid.